

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Nicolai Cavssini Trecensis E Societate Iesv, De Eloqventia
Sacra Et Hvmana**

Caussin, Nicolas

Coloniae Agrippinae, 1626

Comparatur cum Isocrate. Capvt LXXI.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-68724](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-68724)

geret, iterum per domesticos lorarios, cum iam illucesceret, miserum ad columnam alligatum iubet virgis caedi.

Is est Lysiae stylus, & penè continuus tenor. Hæc rotunditas Ciceroni non deest. Simatur exemplum ex 4. ad Herennium planè Lysiacò caractere signatum. Nam ut fortè hic in balneas venit, cepit postquam perfusus est defricari. Deinde ubi visum est, ut in alveum descenderet, Ecce tibi iste de transverso, heus (inquit) adolescens pueri tui modo me pulsauerunt: satisfacias oportet. Hic qui id ætatis ab ignoto, præter consuetudinem appellatus esset, erubuit. Iste clarius, eadem, & alia dicere cepit. Hic vix tandem (inquit) sine me considerare. Tum verò iste cepit clamare voce ista, quæ facillè cuius rubores elicere posset. Ita petulans es, atque acer, ut ne ad solarium quidem idoneus, sed penes scenam, & in eiusmodi locis exercitus sis. Contributus est adolescens, nec mirum, cui etiam nunc pædagogum lites ad aurículas versarentur, imperito huiusmodi conuiciorum. Item.

Lysiaci characteris in Cicerone exemplum.

C I C E R O.

Præparatis idoneis locis instrumentum, & suppellectilem distribuere cepimus, ac primum ea secerimus, quibus ad res diuinas uti solemus: Postea mundum muliebrem, qui ad dies festos comparatur: Deinde virilem: Item dierum solemnium ornatum. Nec minus calcamenta viri que sexui conuenientia: Tum iam scutum arma, ac tela seponébatur, & in altera parte instrumenta, quibus ad lanificia utuntur, post quæ ad cibum conficiendum vasa, ut assolent, consuebantur: Inde quæ ad lauationem, quæ ad exornationem, quæ ad mensam quotidianam, atque epulationem pertinerent, exponebantur.

Quæ sequuntur supra Lysiam. Cum ad Cyrum minorem regem Persarum præstantem ingenio, atque imperij gloria Lyfander, Lacedæmonius vir summæ virtutis, venisset Sardis, ei que dona à socijs attulisset, & cæteris in rebus comis erga Lyfandrum, atque humanus rex fuit, & ei quendam consecrum agrum, diligenter constitum ostendit. Cum autem admiraretur Lyfander, & proceritates arborum, & directos in quincuncem ordines, & humum subactam, atque puram, & suauitatem odorum, qui afflaretur è floribus, tum dixit: Mirari se non modò diligentiam,

Cic. longè plus habet floris quam Lysias.

sed etiam soletiam eius, à quo essent illa dimensa, atque descripta. Et Cyrus respondit: Atqui ego ista sum omnia dimensus, mei sunt ordines, mea descriptio: Multa etiam istarum arborum mea manu sunt sita. & cæc.

Nihil est in toto Lysia cum his dicendi venerationibus comparandum. Iam in hoc maxime differunt, quòd Lysias, ut Archyta Columba quandiu vires inditæ patiuntur, suum quidem volat, at si contendit altius, mox exhaustus corruit, & ad terram alliditur. Itaque in exordijs, & attenuatis illis narrationibus, ut notat Halicarnassicus, quasi leni Austro fertur, & exultat. Mox in demonstrationibus, & exornationibus languescit, in affectibus profusus extinguitur, ex quo infinitis virtutibus, quas supra commemorauimus, à Cicerone facili negotio obruitur.

Discrimen Ciceronis & Lysias Archyta Columba.

Comparatur cum Isocrate.

CAPVT LXXI.

Isocratis quoque permagnus amator, & felix imitator exiit M. Tullius, nec mirum, Isocratis sunt enim illi Rhetori quam eximie virtutes. Prima est *σπουδὴ*, decora quædam maiestas, quam illi totum corpus orationis grande, & numerosum, variæque intermicantes sententiæ conciliant. Altera *ἰσοπέθεια* ex non inuim delectu, iunctura, figurarumque ornatu confurgens quædam formositas, ut mihi plerumque stylus eius videatur, non dissimilis vineæ illi aureæ Regum Persarum, quam racemi ex varia margaritarum opulentiâ confecti, mollibus corymbis in serpentem discolorum ornatu vestiebant. Eius verò vis potissimum in Panegyricis elucet, quarum orationum præclarus est artifex, & cum paucis comp. raudus, quam etiam in hoc genere Cicero non cedit. Subijciam ex utroque locos quam simillimos, ut facilius vis oratorum dignosci possit. Cicero pro Marcello laudes effert clementiæ, quam bellicis rebus anteponit, quòd hæ quidem multorum sunt communes, illa vniùs propria, & certa sit gloria. Hæc ab Isocrate decerpit, cuius apud Philip-pum regem hæc sunt verba.

Isocratis lus vineæ aureæ.

ISOCRATES.

Πολύ γὰρ καλλίον ἔστι τὰς εὐνοίας τὰς τῶν πόλεων ἀρεὴν ἢ τὰ τείχη. τὰ μὲν γὰρ οὐ μόνον ἐχθροῦ φόβον, ἀλλὰ καὶ φίλων τὴν ἀπίαν τοῖς στρατοπέδοις ἀναλίσκουσι. ἢν δὲ τὰς οἰκειότητας, καὶ τὰς εὐνοίας κλησάμεν, διωχθεὶς ἄπαντες τὴν σὴν δαίνοισιν ἐπαπέσθαι.

Longè enim præclarius est benevolentiam civium capere, quam muros. Hæc enim non modo invidiosa sunt, sed & eorum causam copijs militum ascribunt. Si verò civium amorem, & benevolentiam semel comparaeris, tuam in eò mentem omnes sunt laudaturi.

Quanto plenius, & vehementius.

CICERO.

Nam bellicas laudes solent quidem extenuare verbis, easque detrahere ducibus, communicare cum militibus, ne propria sint Imperatorum: & certè in armis militum virtus, locorum opportunitas, auxilia sociorum, classes, commectus multum iuvant, maximam verò partem fortuna sibi vindicat, & quicquid est prosperè gestum, id penè omne ducit suum. At verò huius gloria C. Cæsar, quam es paulo antè adeptus socium habes neminem.

Item, uterque Principes hottatur ad gloriã, ille Cæsarem, hic Philippum.

ISOCRATES.

Ἐστὶ γὰρ πρὸς μὲν ἄλλοις τῶν ἐν τῶν ἀπλήτως ἐχθρῶν οὐ καλόν. Αἱ γὰρ μετεϊότητες παρά τοῖς πολλοῖς εὐδοκίμοισι. Δόξης δὲ μεγάλης καὶ καλῆς ἐπιθυμεῖν, καὶ μὴ ἐπὶ ἐμπλασάμει προσήκει τοῖς πολὺ τῶν ἄλλων διενεγκέσθαι.

Et in cæteris quidem rebus minimè honesta est inexplebilis quædam cupiditas, cum præsertim mediocritas multorum sermone celebratur, gloriam verò magnam, & excellentem concupiscere, hoc quidem Principum est proprium, qui cæteros quosque longius antecellunt.

CICERO.

Itaque præclaram illam, & sapientissimam vocem tuam inivisus audivi, satis te diu, vel nature vixisse, vel gloriæ: satis, si ita vis nature, adde etiam, si placet, gloriæ. At quod maximè

est, patriæ certè parum. (Deinde) Quid si istud ne gloriæ quidem tuæ satis est? cuius te esse avidissimum, quamvis sis sapiens, non negabis. Parumne igitur, inquires, magnam gloriam relinquemus: Imò verò alijs, quam multis satis: Tibi vni parum. Quicquid enim est, quamvis amplum sit, id certe parum est, tum cum est, aliquid amplius. Item.

ISOCRATES.

Οἴμαι δὲ σε οὐκ ἀγνοεῖν ὄν τρόπον οἱ θεοὶ τὰ ἀνδράπων διοικῶσιν. εὐ γὰρ αὐτόχειρες οὐτὲ μὲν τῶν ἀγαθῶν, οὐτὲ τῶν κακῶν γίνονται τῶν σωζόντων αὐτοῖς. ἀλλὰ ἐκάστος τοιαύτω ἔννοισιν ἐμποιοῦσιν. Credo te non ignorare, quo pacto dii immortales res hominum administrant. Neque enim manum adhibent cum bonis improbisque versantes, sed eam mentem, cuique ingerunt, & cæc.

CICERO.

Quòd si cætera nos magis peruulgata mo De Aruif. uerunt, vos ipsa Deorum immortalium non respons. mentes omnium permouebit? Nolite enim id putare accidere posse, quod in fabulis sæpè videtis fieri, ut Deus aliquis delapsus de cælo cæteris hominum abeat, versetur in terris, cum hominibus colloquatur, & cæc.

Nescio quo pacto Cicero etiam in istis comparatus semper est actior. Nec est quod obiecias in Isocrateis locis epistolarem stylum, nomine enim duntaxat epistola est hæc ad Philippum cohortatio, reuera oratio est, nec alio caractere in orationibus vitur Isocrates.

Tam verò à Cicerone multis partibus superatur. Primum, quia nimis laxus, & sinuosus est fermè in omnibus, quod à M. Tulio alienū. Nam etiam si multus sit in amplificatione, tamen au. et rebus, sententijs, facibus, aculeis. Longè alia est Isocratis laxitas, quæ merito à Dionysio reprehenditur, nam ubi nulla est amplificandi occasio, de industria trahit orationē, ut suas expleat periodos.

Deinde nimis est paruis quibusdam, & puerilibus figuris, numerorumque religioni addictus, in quibus vsque ad saceratam molestus est; Semper floridus, & theatralis, ubi minimè esse oportet. Tertio, ut puer Anagnostes, quod antea dictū est, nullos motuū habet aculeos, ex quo languida, & ἀψυχῶς eius fit oratio. Contraria his vitijs ornamenta, Latino oratori conveniunt. Est enim in amplificationibus

Isocratis vitia.

Isocratis oratio ἀψυχῶς.

nibus acer, & effeax, in numeris prudens, & moderatus, in affectibus rex, & triumphator. Et hæc ad commendationem Romanæ eloquentiæ parentis sint allata. Cicerone de viuis sublato, natiuus ille flos Romanæ eloquentiæ emarcuit, & occupata ab Imperatoribus republica, quæ fuerant antea grauitatis in tumida, fucantem, ancillansem denique facundiam paulatim degenerauerunt. Quæ sua enim tunc ad aurium delicias affectatio verborum, concilio periodorum, & siliæ acuminata tam crebra, quibus multa necessario frigida solent obrepere, ad summum effusa in castam si lingua latine religionem peregrinitas penè omnia corrumpit. Quamquam nolim ego Heroes illos Salustium, Senecam, Cornelium Tacitum, Plinium Iuniorum, & si qui sunt similes corruptæ eloquentiæ instigare, non patiar tamen eos à suis amatoribus Ciceroni, vel præferri, vel etiam æquari, quod in duobus antesignanis ostendam.

Comparatur cum Salustio.

CAPVT LXXII.

Magna Salustij apud cruditas quasq; aures commendatio, nam passim, ut proprietas in verbis resistentissimus, comptorum, atque integrorum sensuum fecundus, concinnæ breuitatis artifex, Romanæ denique historiæ scriptor florentissimus laudatur. Quam illi palmam in manibus infringere nemo sanus conetur. Sed neque prudens vllus rerum aestimator fuerit, qui eundem Ciceroni adæquare velit, Nisi forte quis Cydnum fluium non spatio aquarum, sed huiusmodi memorabilem, si forte leni aluco placidius manantem viderit, cum Nili magnitudine, copia, specie conferendum putet. Sic sane Salustius subtilis, acer, comptus, & in sua breuitate plerumque felix, & luculentus: Quando tamen illam Ciceronis maiestatem, & vim fecundissimi pectoris instar torrentis effervescentem, cum suis licet acutè vibratis sententijs attinget? Adde quod styli gloriam multis naui infuseauit, quos ipsa colere non potuit antiquitas. Augustus quippe Cæsar cacozelis haud mediocriter infensus compilatas ex antiqui Catonis originibus voces illi obijcit, quæ causa Asinium Pollionem venustissimum oratorem mouit, ut contra Salustij stylum scriberet, Lenæus verò grammaticus Pompeij libertus non contentus eum

Lurconem, Popinonem, ac Lastaurum nominasse. *Vita quoq; scriptis monstrosam*, ac M. Catonis verborum furem inereditisimum appellant. Quamquam hominis stomacho, haud credendum in omnibus. Certe Gellius cum verborum nouatorem agnosceret, & hoc nouandi studium cum multa inuidia fuisse memorat: Seneca in eodem amputatis sententijs, & verba ante expectatum cadentis, & obscuram breuitatem, quam pro cultu habuit, animaduertit, quæ profecto verissime dicta sunt, & Salustium legenti passim occurrent. Qualia sunt illa. *Equos ascendere, Colos exanguis. Maiores vestrum. Oppidum valens, & oppulens. Supplicia Deorum. Ad bellum Persis, pro Persidis, & similia*, quæ à Salustio scripta Fronto, Priscianus, & Agretius agnoscunt. Iam obrupta, & ambigua sententiæ, quàm crebra sunt in eo, & affectata, ut *faciant idem maioribus suis*, quos dixisset alius *imitentur maiores suos*. Ea sententiæ fecerunt aliquos interpretes, qui sic reddidere, *ita egerant erga nos*, voluit credo Salustius *ἀρχαίον* illum imitari.

Inuitum qui seruat idem facit occidenti. Item Quæ postquam gloria modo, neq; belli parandi cognouit Significatè voluit, ad bellum parandum minime pertinere. Huius breuitatis studio nonnulla plerumque à Thucidide, & Demosthene accepta, quamquam satis concisè dicta, cogit in loquendi compendium, quo fit, ut eius sententiæ nimis amputatæ sint, & exiles. Demosthenes Olynth. 2. scripsit. *Αἰ γὰρ ἐν πρᾶξιν ἐνεῖν συγχρόσια, καὶ συσχεῖται τὰ τοιαῦτα ὄνειδος εἶ δὲ ἐκ πρᾶξεσσι τότε ἀξιβῆς αὐτῶ πάντα ἐξεταιρόησται*, quod ille per concinnam periodum ad maiorem perspicuitatem, & grauitatem extulit, Salustius amputans reddidit. *Secunda res mirè iuni vitis obuenit*. Quæ omnia si rectè perpendantur, longè à Ciceronis felicitate, auctore, atque elegantia discedunt.

Comparatur cum Seneca.

CAPVT LXXIII.

Dvo post homines natos a bitror, apud Romanam gentem exiisse summa, & prope diuina in rebus humanis ingenia, Ciceronis, & Senecæ, quamquam in diuerso, ut apparet, genere nituerunt. Vtrique mens ampla, præcella, & (ut cum Plinio loquar) quondam igne volu-

cris,